

Impact Factor: 4.917

ISSN: 2181-0966

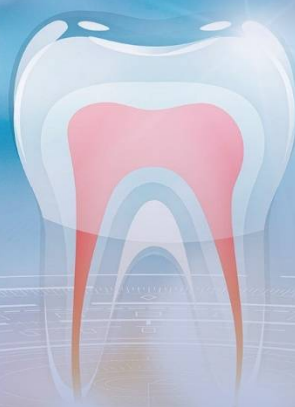
DOI: 10.26739/2181-0966

www.tadqiqot.uz

JOURNAL OF

ORAL MEDICINE AND CRANIOFACIAL RESEARCH

Informing scientific practices around the world through research and development

SAMARKAND
STATE MEDICAL UNIVERSITY

VOLUME 7
ISSUE 1

2026

ЖУРНАЛ СТОМАТОЛОГИИ И КРАНИОФАЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ 7, НОМЕР 1

JOURNAL OF ORAL MEDICINE AND CRANIOFACIAL RESEARCH

VOLUME 7, ISSUE 1

ЖУРНАЛ СТОМАТОЛОГИИ И КРАНИОФАЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

№1 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0966-2026-1>

Главный редактор:

Ризаев Жасур Алимджанович
доктор медицинских наук, профессор, ректор
Самаркандского государственного медицинского
университета, Узбекистан

Заместитель главного редактора:

Юлдашев Абдуазим Абдувалиевич
доктор медицинских наук, профессор Ташкентского
государственного стоматологического института,
Узбекистан

РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

РЕДАКЦИОННО-КОНСУЛЬТАТИВНЫЙ СОВЕТ:

Ответственный секретарь: А.С. Кубаев – доктор медицинских наук, профессор

Э.Н. Билалов

доктор медицинских наук, профессор

Д.М. Достмухамедов

доктор медицинских наук, профессор

О.Э. Бекжанова

доктор медицинских наук, профессор

А.М. Хайдаров

доктор медицинских наук, профессор

Л.Э. Хасанова

доктор медицинских наук, профессор

Т.Э. Зойиров

доктор медицинских наук, профессор

Э.А. Ризаев

доктор медицинских наук, профессор

Ж.Ф. Шамсиев

доктор медицинских наук, доцент

С.Х. Юсупалиходжаева

доктор медицинских наук, доцент

Ю.А. Шукурова

доктор медицинских наук, доцент

У.Ю. Мусаев

доктор медицинских наук, доцент

А.И. Хазратов

доктор медицинских наук, доцент

А.А. Ахмедов

доктор медицинских наук, доцент

У.Н. Вахидов

доктор медицинских наук, доцент

Ж.Д. Бузрукзода

кандидат медицинских наук

М.М. Исомов

кандидат медицинских наук, доцент

Д.Ф. Раимкулова

кандидат медицинских наук, доцент

М.К. Юнусходжаева

доктор медицинских наук, доцент

Ф.Ф. Лосев

доктор медицинских наук, профессор,
заслуженный деятель науки РФ

С.П. Рубникович

академик, доктор медицинских наук,
профессор (Беларусь)

Джун-Янг Пэн

доктор медицинских наук, профессор
(Корея)

Дзинити Сакамото

доктор философии, профессор
(Япония)

М.А. Амхадова

доктор медицинских наук, профессор
(РФ)

О.С. Гилёва

академик, доктор медицинских наук,
профессор (РФ)

М.Т. Копбаева

доктор медицинских наук, профессор
(Казахстан)

А.А. Антонова

доктор медицинских наук, профессор
(РФ)

Р.О. Мухамадиев

доктор медицинских наук, профессор

Н.В. Шаковец

доктор медицинских наук, профессор
(Беларусь)

А.И. Грудянов

академик, доктор медицинских наук,
профессор (РФ)

Д.С. Аветиков

доктор медицинских наук, профессор (Украина)

Верстка: Хуршид Мирзахмедов

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

JOURNAL OF ORAL MEDICINE AND CRANIOFACIAL RESEARCH

№1 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0966-2026-1>

Chief Editor:

Jasur A. Rizaev

*Doctor of Medical Sciences, Professor,
Rector of the Samarkand State Medical University,
Uzbekistan*

Deputy Chief Editor:

Abduazim A. Yuldashev

*Doctor of Medical Sciences, Professor of the
Tashkent State Dental Institute, Uzbekistan*

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:

EDITORIAL ADVISORY BOARD:

Executive Secretary: A. S. Kubaev - Doctor of Medical Sciences, Professor

E.N. Bilalov

Doctor of Medical Sciences, Professor

D.M. Dostmukhamedov

Doctor of Medical Sciences, Professor

O.E. Bekjanova

Doctor of Medical Sciences, Professor

A.M. Khaidarov

Doctor of Medical Sciences, Professor

L.E. Khasanova

Doctor of Medical Sciences, Professor

T.E. Zoyirov

Doctor of Medical Sciences, Professor

E.A. Rizaev

Doctor of Medical Sciences, Professor

J.F. Shamsiev

Doctor of Medical Sciences, Associate Professor

S.H. Yusupalikhodjaeva

Doctor of Medical Sciences, Associate Professor

Yu.A. Shukurova

Doctor of Medical Sciences, Associate Professor

U.Yu. Musaev

Doctor of Medical Sciences, Associate Professor

A.I. Khazratov

Doctor of Medical Sciences, Associate Professor

A.A. Akhmedov

Doctor of Medical Sciences, Associate Professor

U.N. Vakhidov

Doctor of Medical Sciences, Associate Professor

J.D. Buzrukzoda

Candidate of Medical Sciences

M.M. Isomov

Candidate of Medical Sciences, Associate Professor

D.F. Raimkulova

Candidate of Medical Sciences, Associate Professor

M.K. Yunuskhodjaeva

Doctor of Medical Sciences, Associate Professor

F.F. Losev

Doctor of Medical Sciences, Professor,
Honored Scientist of the Russian Federation

S.P. Rubnikov

academician, doctor of medical sciences,
professor (Belarus)

Jun-Yang Peng

Doctor of Medical Sciences, Professor
(Korea)

Jinichi Sakamoto

Doctor of Philosophy, Professor
(Japan)

M.A. Amkhadova

Doctor of Medical Sciences, Professor
(Russian Federation)

O.S. Gileva

academician, doctor of medical sciences,
professor (Russian Federation)

M.T. Kopbaeva

Doctor of Medical Sciences, Professor
(Kazakhstan)

A.A. Antonova

Doctor of Medical Sciences, Professor
(Russian Federation)

R.O. Muxamadiyev

Doctor of Medical Sciences, Professor

N.V. Shakovets

Doctor of Medical Sciences, Professor
(Belarus)

A.I. Grudyanov

academician, doctor of medical sciences,
professor (Russian Federation)

D.S. Avetikov

Doctor of Medical Sciences, Professor (Ukraine)

Page Maker: Khurshid Mirzakhmedov

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

СОДЕРЖАНИЕ | CONTENT

1. Rizaev Jasur Alimjanovich, Axmedova Sayyora Muxamadovna, Absalamova Nigora Faxriddinovna OG'IZ BO'SHLIG'I SHILLIQ QAVATIDAGI LEYKOPLAKIYANING KLINIKO- MORFOLOGIK DIAGNOSTIKASI.....	6
2. Xamraeva Nilufar Xamzaevna, Turayeva Feruza Abdurashidovna ODAM PAPILLOMAVIRUSI BILAN KASALLANGAN BEMORLARDA OG'IZ BO'SHLIG'I SHILLIQ QAVATI KASALLIKLARINING KLINIK XUSUSIYATLARINI BAHOLASH.....	11
3. Kamilov Xaydar Pozilovich, Usmanova Lazzat Baxodirovna SURUNKALI QAYTALANUVCHI AFTOZ STOMATITDA MAHALLIY HIMOYA OMILLARINING KLINIK-DIAGNOSTIK AHAMIYATI.....	15
4. Тахирова Камола Аббаровна, Мирзаходжаева Нигина Фирдавсовна ДЕФИЦИТ ВИТАМИНОВ ГРУППЫ В КАК ФАКТОР РИСКА РАЗВИТИЯ АНГУЛЯРНОГО ХЕЙЛИТА.....	19
5. Vohidov Elbek Rahimovich MASHINASOZLIK KORXONALARI ISHCHILARIDA OG'IZ BO'SHLIG'I A'ZOLARIDAGI PATOLOGIK O'ZGARISHLAR (ADABIYOTLAR SHARHI).....	23
6. Исомов Мираскад Максудович, Ризаев Жасур Алимджанович, Мирзаев Алишер Умирзокович СОВРЕМЕННАЯ ДИАГНОСТИКА, ЛЕЧЕНИЕ И ОЦЕНКА КАЧЕСТВА ЖИЗНИ ПАЦИЕНТОВ С СОЧЕТАННОЙ ЧЕЛЮСТНО-ЛИЦЕВОЙ ТРАВМОЙ.....	28
7. Axmedova Sayyora Muxamadovna, Absalamova Nigora Faxriddinovna OG'IZ BO'SHLIG'I LEYKOPLAKIYASIDA ASOSLI DIAGNOSTIKA VA DAVO ALGORITMI.....	37
8. Rizayev Jasur Alimjanovich, Xudoyqulov Shahzod Shavkatovich AUTISTIK SPEKTR BUZILISHLARI BO'LGAN BOLALARNI STOMATOLOGIK DAVOLASHGA TAYYORLASHGA KOMPLEKS YONDASHUV.....	40
9. Махмуд Закирович Дусмухамедов, Дусмухамедов Дилшод Махмуджанович, Исроилова Жасмина Жамшидовна СРАВНИТЕЛЬНАЯ ОЦЕНКА ОТДАЛЕННЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПОСЛЕ УРАНОПЛАСТИКИ.....	44
10. Валиева Фарангиза Садиковна СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДОВ ЛЕЧЕНИЯ БОЛЕВОГО ДИСФУНКЦИОНАЛЬНОГО СИНДРОМА ВИСОЧНО-НИЖНЕЧЕЛЮСТНОГО СУСТАВА У БОЛЬНЫХ С ПЕРЕЛОМАМИ НИЖНЕЙ ЧЕЛЮСТИ.....	49
11. Shernazarov Otamurod Narmuratovich SURGICAL TREATMENT METHODS FOR BENIGN THYROID NODULES.....	53
12. Ахророва Малика Шавкатовна, Ражабий Музаёна Азизовна ЦЕФАЛОМЕТРИЧЕСКАЯ И ТРЕХМЕРНАЯ МОРФОМЕТРИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПАЦИЕНТОВ СО СКЕЛЕТНОЙ ФОРМОЙ АНОМАЛИИ ОККЛЮЗИИ III КЛАССА ПО ЭНГЛЮ.....	57
13. Saidova Muxlisa Axrorovna, Kamilov Haydar Pozilovich OSHQOZON-ICHAK KASALLIKLARI FONIDA PARODONT KASALLIKLARINING OLDINI OLISH MASALALARI.....	62
14. Болтаева Мафтуна Муминовна КЛИНИКО-БИОЛОГИЧЕСКАЯ ДИНАМИКА У ПАЦИЕНТОВ С СОЧЕТАННЫМИ ПОРАЖЕНИЯМИ СЛИЗИСТОЙ ОБОЛОЧКИ ПОЛОСТИ РТА НА ФОНЕ ХРОНИЧЕСКОЙ СЕРДЕЧНОЙ НЕДОСТАТОЧНОСТИ.....	66
15. Болтаева Фазлат Муминовна КЛИНИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ КОРРЕКЦИИ ОЧАГОВОЙ ДЕМИНЕРАЛИЗАЦИИ ЭМАЛИ У ДЕТЕЙ С ПАРАЗИТАРНОЙ ИНВАЗИЕЙ.....	70
16. Zoyirov Tulqin Elnazarovich, Xaydarova Durdona Munisovna SURUNKALI PARODONTITDA PULPA JAROHATLARINING UCHRASH CHASTOTASI VA MORFOFUNKSIONAL XUSUSIYATLARI.....	75
17. Islamova Nilufar Bustanovna, Abdukhomidov Jurabek Laziz ugli IMPROVEMENT OF METHODS FOR EARLY DETECTION OF MAXILLOFACIAL DEFORMATIONS IN CASE OF PREMATURE TOOTH LOSS.....	79
18. Akhmedov Alisher Astanovich, Mukhiddinov Shokhruxh Gafurjon ugli THE ROLE OF EVERSTICK GLASS FIBER-REINFORCED SYSTEMS IN CORRECTING TOOTH CROWN DEFECTS.....	84
19. Islamova Nilufar Bustanovna, Nurullayeva Go'zal Abdumalikovna TISHLARNI OQARTIRISH MUOLAJASIDAN KEYINGI ASORATLAR PROFILAKTIKASIDA ZAMONAVIY ADGEZIV TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	89
20. Ortikova Nargiza Xayrullayevna, Khurramova Surayyo Dustmurodovna OPTIMIZATION OF ORTHOPEDIC DENTAL TREATMENT METHODS IN PATIENTS WITH ARTERIAL HYPERTENSION.....	94
21. Akhmedov Alisher Astanovich, Toyirov Jahongir Sobirovich MORPHOFUNCTIONAL FEATURES OF ENAMEL AND PRINCIPLES OF PREVENTIVE THERAPY FOR PATIENTS WITH EARLY MANIFESTATIONS OF INCREASED TOOTH WEAR.....	99
22. Kamilov Xaydar Pazilovich, Raximova Muhabbat Azamat qizi, Xolmatova Zarnigor Dilmurod qizi BEMORNI DAVOLASH TAJRIBASI ANGULAR XEYLITNI MAHALLIY BLOKADA YORDAMIDA.....	104
23. Шукуров Ақобир Фуркатович, Иноятлов Амрилло Шодиевич, Шукурова Нодира Тиллаевна ОРГАНИЗАЦИЯ МАРШРУТА ПАЦИЕНТА И ПРАВОВАЯ ЯСНОСТЬ СТОМАТОЛОГИЧЕСКОЙ ПОМОЩИ.....	109

Zoyirov Tulqin Elnazarovich
Xaydarova Durdona Munisovna
Samarqand davlat tibbiyot universiteti

SURUNKALI PARODONTITDA PULPA JAROHATLARINING UCHRASH CHASTOTASI VA MORFOFUNKSIONAL XUSUSIYATLARI

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.19539398>

ANNOTATSIYA

Periodont-pulpa bo'shlig'idagi infeksiyalar asosan karioz bo'shliqda yashovchi og'iz bo'shlig'i normal mikroflorasiga mansub mikroorganizmlar tomonidan yuzaga keladi va pulpitning asosiy etiologik omillari sifatida tan olingan. Hozirgi zamonaviy tadqiqotlarda pulpada yallig'lanish jarayonini mikrobial ta'sirlar konsepsiyasi bilan izohlashga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Kalit so'zlar: parodontit, pulpit, endoaktivator, Eubacterium, Propionibacterium, Actinomyces

Зойиров Тулкин Элнazarович
Хайдарова Дурдона Мунисовна
Самаркандский Государственный
медицинский университет

ЧАСТОТА ВСТРЕЧАЕМОСТИ И MORFOFUNKSIONAL'NOST' PORAZHENIY PULPY PRI XRONICHESKOM PARODONTITE

АННОТАЦИЯ

Инфекции в пери-пульпарной полости в основном вызываются микроорганизмами, относящимися к нормальной микрофлоре полости рта, обитающими в кариозных полостях, и признаны основными этиологическими факторами пульпита. В современных исследованиях особое внимание уделяется объяснению воспалительного процесса в пульпе с позиции микробного воздействия.

Ключевые слова: пародонтит, пульпит, эндоактиватор, Eubacterium, Propionibacterium, Actinomyces

Zoyirov Tulkin Elnazarovich
Xaydarova Durdona Munisovna
Samarkand State Medical University

THE FREQUENCY AND MORPHOFUNCTIONAL CHARACTERISTICS OF PULP LESIONS IN CHRONIC PERIODONTITIS

ANNOTATION

Infections in the peripulpal cavity are mainly caused by microorganisms belonging to the normal oral microflora that inhabit carious cavities and are recognized as the primary etiological factors of pulpitis. Modern studies pay special attention to explaining the inflammatory process in the pulp from the perspective of microbial influence.

Keywords: periodontitis, pulpitis, endoactivator, Eubacterium, Propionibacterium, Actinomyces

Kirish. Bugungi kunda stomatologiya ilmidagi bilimlarning rivojlanishi, xususan, stomatologiya institutlarining takomillashuvi, stomatologik assotsiatsiyalar faoliyati, ilmiy konferensiyalar va ko'rgazmalar tashkil etilishi tadqiqot natijalarini tizimlashtirish hamda yangi ma'lumotlarni ilmiy jamoatchilikka yetkazishda muhim omil bo'ldi [4,10]. Ko'rsatilishicha, tish pulpasining yallig'lanishida streptokokklar, laktobakteriyalar va stafilokokklar kabi

bakteriya turlari muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, kariyesli tish pulpasida Eubacterium, Propionibacterium va Actinomyces kabi sog'lom majburiy anaerob mikroorganizmlar ham mavjudligi aniqlangan. Ular bilan bir qatorda Lactobacillus, Peptostreptococcus, Veillonella va Streptococcus turlari ham ko'p uchraydi. [1,2,7].

Tadqiqot materiallari va usullari: Surunkali parodontit fonida tish pulpasi to'qimalarida kechadigan morfologik va

funksional o'zgarishlarni o'rganish hamda ularning uchrash chastotasi, klinik ko'rinishlari va patogenetik ahamiyatini aniqlash orqali endo-parodontal aloqalarning o'zaro ta'sir mexanizmlarini ochib berish.

Tadqiqot davomida tekshirilayotgan bemorlar asosiy va nazorat guruhlariga ajratildi hamda surunkali parodontitning uchrash chastotasi bo'yicha ma'lumotlar to'plandi. Tadqiqotga jami 124 nafar bemor jalb qilindi: asosiy guruh (n = 76) — stomatolog ko'rigiga muntazam kelib turuvchilar, nazorat guruhi (n = 48) — birinchi marta stomatolog ko'rigiga murojaat qilgan bemorlar.

Klinik usullar, parodont tuzilmalari holatini baholash uchun parodontal so'rovnoma va PMA indeksi, morfologik usullar qo'llanildi. Tish pulpasi va periapikal to'qimalardan olingan biopatlarda mikroskopik tahlillar o'tkazilib, to'qimalardagi distrofik, fibroz va nekrotik o'zgarishlar aniqlandi. Olingan natijalar Microsoft Excel dasturi yordamida qayta ishlanib, ishonchlilik darajasi $p < 0,05$ mezonida baholandi.

Tekshirish natijalari: Asosiy guruhda erkaklar 52,6% (40 nafar), ayollar 47,4% (36 nafar) ni tashkil etdi. Nazorat guruhida esa erkaklar va ayollar ulushi teng bo'lib, har biri 50% ni tashkil qildi (1-jadval).

1-jadval

Asosiy va nazorat guruhdagi bemorlarning yosh va jins bo'yicha taqsimoti

Bemorlar yoshi		18–24 yosh	25–34 yosh	35–44 yosh	45–50 yosh	Jami
Asosiy guruh (n=76)	Erkaklar	10 (13,1%)	16 (21,0%)	9 (11,8%)	5 (6,6%)	40 (52,6%)
	Ayollar	8 (10,5%)	13 (17,1%)	10 (13,2%)	5 (6,6%)	36 (47,4%)
Nazorat guruh (n=48)	Erkaklar	6 (12,5%)	9 (18,8%)	6 (12,5%)	3 (6,2%)	24 (50,0%)
	Ayollar	5 (10,4%)	8 (16,7%)	7 (14,6%)	4 (8,3%)	24 (50,0%)

Asosiy guruhda 76 nafar bemor bo'lib, ulardan 40 nafari erkaklar (52,6%), 36 nafari ayollar (47,4%)ni tashkil etdi. Eng katta ulush 25–34 yosh guruhiga to'g'ri keldi: erkaklar 16 nafar (21,0%), ayollar 13 nafar (17,1%). Qolgan yosh guruhlari bo'yicha taqsimot quyidagicha: 18–24 yosh — erkaklar 10 (13,1%), ayollar 8 (10,5%); 35–44 yosh — erkaklar 9 (11,8%), ayollar 10 (13,2%); 45–50 yosh — erkaklar 5 (6,6%), ayollar 5 (6,6%).

Nazorat guruhida jami 48 nafar bemor bo'lib, erkaklar va ayollar soni teng — har biri 24 nafardan (50%). Bu guruhda ham eng katta ulush 25–34 yoshga to'g'ri keldi: erkaklar 9 (18,8%), ayollar 8 (16,7%). Qolgan yosh guruhlardagi taqsimot: 18–24 yosh — erkaklar 6 (12,5%), ayollar 5 (10,4%); 35–44 yosh — erkaklar 6 (12,5%), ayollar 7 (14,6%); 45–50 yosh — erkaklar 3 (6,2%), ayollar 4 (8,3%).

Asosiy va nazorat guruhlari o'rtasida erkak va ayollar ulushi bo'yicha farq statistik jihatdan ahamiyatli emas ($\chi^2 = 0,05$; $P = 0,82$). Shuningdek, yosh guruhlari bo'yicha taqsimotda ham sezilarli farq aniqlanmadi ($\chi^2 = 0,64$; $P = 0,91$). Shu sababli, har ikkala guruh demografik ko'rsatkichlar bo'yicha o'zaro mos bo'lib, tadqiqot gipotezalarini tekshirish uchun ishonchli hisoblanadi.

Surunkali parodontitda pulpa jarohatlarining guruhlar bo'yicha taqsimoti shuni ko'rsatdiki, asosiy guruhdagi bemorlar orasida fibrozli pulpit 22 holatni tashkil etib, bu umumiy holatlarning $28,9 \pm 3,4$ %iga to'g'ri keldi. Nazorat guruhida esa

fibrozli pulpit 12 holat ($25,0 \pm 3,9$ %) qayd etildi va guruhlar o'rtasidagi farq statistik jihatdan ahamiyatli emas ($p > 0,05$).

Gangrenoz pulpit asosiy guruhda 18 nafar bemorda ($23,7 \pm 3,1$ %), nazorat guruhida esa 10 nafar bemorda ($20,8 \pm 3,5$ %) kuzatildi ($p > 0,05$). Bu holat surunkali yallig'lanish jarayonining davomiyligi hamda to'qimalarda nekrotik o'zgarishlar mavjudligini ko'rsatadi.

Konkrementoz pulpit asosiy guruhda 18 nafar bemorda ($23,7 \pm 3,1$ %) va nazorat guruhida 9 nafar bemorda ($18,8 \pm 3,2$ %) aniqlanib, farq statistik jihatdan ahamiyatli emasligi qayd etildi ($p > 0,05$). Ushbu tur pulpa to'qimasida distrofik o'zgarishlar hamda mineral tuzlar to'planishi bilan tavsiflanadi.

Aralash (qo'shma) pulpit asosiy guruhda 11 holatni ($14,5 \pm 2,6$ %), nazorat guruhida esa 9 holatni ($18,8 \pm 3,2$ %) tashkil etdi ($p > 0,05$). Bu turda yallig'lanish jarayoni fibroz va gangrenoz shakllarning birgalikda namoyon bo'lishi bilan izohlanadi.

Assimptomatik pulpa o'zgarishlari asosiy guruhda 7 holatda ($9,2 \pm 2,1$ %), nazorat guruhida esa 8 holatda ($16,6 \pm 3,0$ %) kuzatildi ($p > 0,05$). Bu holatlarda klinik belgilar kuzatilmasa-da, morfologik o'zgarishlar aniqlangan.

Umuman olganda, har ikki guruhda pulpa jarohatlari turlari bo'yicha statistik jihatdan ishonchli farq aniqlanmadi (barcha holatlarda $p > 0,05$). Ushbu natijalar surunkali parodontit fonida pulpa jarohatlarining guruhlar o'rtasida o'xshash taqsimlanganini, ya'ni parodontal o'zgarishlar pulpa to'qimalariga deyarli bir xil ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.

2-jadval

Asosiy va nazorat guruhlarda PMA indeksi darajalari bo'yicha taqsimoti

PMA indeksi darajasi	PMA ko'rsatkichi (%)	Asosiy guruh (n=76)	Nazorat guruh (n=48)
Yengil daraja	0–30 %	42 (55,3%)	12 (25,0%)
O'rta daraja	31–60 %	27 (35,5%)	21 (43,7%)
Og'ir daraja	>60 %	7 (9,2%)	15 (31,3%)
Jami:	—	76 (100%)	48 (100%)

Jadval ma'lumotlari bo'yicha, bemorlarda milk yallig'lanish darajasi va pulpa tuzilmasidagi morfofunktsional o'zgarishlar PMA indeksi orqali baholandi. Tahlil natijalari shundan dalolat berdiki, asosiy guruhda yengil darajali yallig'lanish holatlari (PMA indeksi 0–30%) 55,3% bemorlarda uchradi, bu pulpa tuzilmasining nisbatan saqlanganligini ko'rsatdi.

Shu bilan birga, o'rtacha darajadagi yallig'lanish holatlari asosiy guruhda 35,5% bemorlarda kuzatilgan, ularda pulpa to'qimasida fibroz va vaskulyar o'zgarishlar qayd etildi, ammo regenerativ potentsial saqlangan.

Og'ir darajadagi yallig'lanish holatlari asosiy guruhda atigi 9,2% bemorlarda aniqlandi, bu ko'rsatkich nazorat guruhida esa 31,3% ni tashkil etdi. Bu farq endoaktivator yordamidagi endokanal irrigatsiya usulining samaradorligini tasdiqlab, pulpa jarohatlari chastotasini an'anaviy usulga nisbatan sezilarli darajada kamaytirganini ko'rsatadi.

Morfofunktsional o'zgarishlar: asosiy guruhdagi pulpa morfofunktsional o'zgarishlari tahlil qilinganda qon tomirlarining kengayishi, yallig'lanish, shish, sezgirlikning oshishi va fibroblastlar faolligining ortishi aniqlandi, bu belgilangan morfologik va funksional jarayonlarning aktivligini

ko'rsatadi. Erkaklar (n=40) va ayollar (n=36) orasida bu o'zgarishlar bir xil kuzatildi. Qon tomirlarining kengayishi va yallig'lanish (+) natijalar bilan aniqlanib, mikrotsirkulyatsiyaning faollashishi va immun hujayralarining reaksiyasini ko'rsatadi.

Shish (+) va sezgirlikning o'zgarishi (+) pulpa bosimi va og'riq sezuvchanligining oshganini tasdiqlaydi, fibroblastlar faolligi (+) esa to'qimalarni tiklash jarayonining faolligini namoyon etadi. Nekroz ± holatda qisman kuzatilgan bo'lib, ba'zi subyektlarda hujayralarning qisman o'lishi bilan bog'liq.

Nazorat guruhda esa erkaklar (n=24) va ayollar (n=24) orasida morfofunktsional o'zgarishlar aksariyatda ± yoki – bilan qayd etildi, bu normal fiziologik holatni ko'rsatadi. Asosiy guruh va nazorat guruh o'rtasida qon tomirlari kengayishi, yallig'lanish, shish, sezgirlik va fibroblastlar faolligi bo'yicha statistik farqlar sezilarli ($p < 0,05$), nekroz bo'yicha farqlar esa ahamiyatli emas ($p > 0,05$).

Bu natijalar pulpadaagi patologiya va regeneratsiya jarayonlarini umumiy baholash imkonini beradi hamda klinik va morfologik ko'rsatkichlarning integral tahlilini ta'minlaydi (3-jadval).

Morfofunktsional o'zgarishlar	Asosiy guruh (n = 76)		Nazorat guruhi (n = 48)	
	Erkaklar (n=40)	Ayollar (n=36)	Erkaklar (n=24)	Ayollar (n=24)
Qon tomirlarining kengayishi	+	+	±	±
Yallig'lanish	+	+	±	±
Shish	+	+	±	±
Nekroz	±	±	–	–
Sezgirlikning o'zgarishi	+	+	±	±
Fibroblastlar faollogini ortishi	+	+	±	±

Izoh: + – o'zgarish aniq va sezilarli, ± – o'zgarish ba'zi holatlarda, kamroq darajada, – – o'zgarish aniqlanmagan.

Tadqiqot natijalari surunkali parodontit bilan og'rigan bemorlarda pulpa va parodontal to'qimalardagi morfofunktsional va biokimyoviy o'zgarishlarni keng qamrab oldi. Asosiy va nazorat guruhlar demografik jihatdan o'xshash bo'lib, har ikki guruhda erkak va ayol bemorlar soni juda yaqin va yosh bo'yicha taqsimotda ham sezilarli farq kuzatilmadi. Bu tadqiqotning ichki barqarorligini va natijalarning ishonchligini ta'minlaydi.

Pulpa jarohatlarining turlarini tahlil qilish asosiy guruhda fibrozli, gangrenoz, kalsifikativ va aralash pulpIt turlarining ustunligini ko'rsatdi. Shu bilan birga, assimtomatik (simptomsiz) pulpIt holatlari ham qayd etildi, ular klinik belgilari namoyon bo'lmagan holda morfologik o'zgarishlar bilan xarakterlandi. Nazorat guruhida pulpIt turlarining taqsimoti o'xshash bo'lib, statistik jihatdan sezilarli farq aniqlanmadi. Bu holat surunkali parodontit fonida pulpa to'qimalaridagi morfologik o'zgarishlar uning morfofunktsional holatiga teng darajada ta'sir ko'rsatishini anglatadi.

Shu kabi natijalarni bir qator tadqiqotlar ham tasdiqlaydi. Masalan, Gandhi va hammualliflar (2023) surunkali parodontit bilan og'rigan bemorlarda pulpada fibroz, yallig'lanish va nekrotik o'zgarishlar yuqori darajada ekanligini ta'kidlaydi. Ularning ma'lumotlariga ko'ra, parodontit bilan bog'liq tishlarda pulpa yallig'lanishi 80 % holatda, fibroz esa deyarli barcha holatlarda kuzatilgan.

Nair va Patel (2021) ham pulpa va parodontal to'qimalarning patogenetik bog'lanishini ko'rsatib, yallig'lanishning parodontal manbadan pulpaga tarqalishi oqibatida odontoblast qatlamining

buzilishi va vaskulyar reaksiyalar faollashishini ta'kidlagan. Bu holat sizning tadqiqotingizdagi “qon tomirlarining kengayishi va fibroblastlar faolligining ortishi” bilan to'liq uyg'un.

Simptomsiz pulpIt holatlari haqidagi ilmiy fikrlar ham sizning natijalaringizga mos keladi. Costa va hammualliflar (2024) “asymptomatic irreversible pulpitis” (AIP) holatlarida klinik og'riq belgilari bo'lmada, gistologik jihatdan yallig'lanish va neyrovaskulyar o'zgarishlar mavjudligini aniqlagan (Costa et al., 2024). Bu holat morfologik o'zgarishlar va klinik simptomlar darajalari o'rtasidagi murakkab bog'liqlikni ko'rsatadi.

Parodontal to'qimalardagi yallig'lanish ko'rsatkichlari asosiy guruhda aniq va sezilarli bo'lib, milk giperemiyasi, shish, qon ketishi, eksudat ajralishi va chuqur parodontal cho'ntaklar yuqori darajada qayd etildi. Nazorat guruhda esa ushbu ko'rsatkichlar ancha barqaror bo'lib, farq statistik jihatdan ahamiyatli edi ($p < 0,05$). Bu natijalar Zhang va hammualliflar (2022) tomonidan keltirilgan ma'lumotlar bilan mos bo'lib, ular parodontit fonida pulpa to'qimalarida vaskulyar staz, neytrofillar infiltratsiyasi va shish jarayonlarini ta'riflagan.

Morfofunktsional tahlil natijalari asosiy guruhda qon tomirlarining kengayishi, yallig'lanish, shish, sezgirlikning oshishi va fibroblastlar faolligining kuchayishi bilan namoyon bo'ldi. Nazorat guruhida esa bu o'zgarishlar ancha kam kuzatildi. Bu natijalar Li va Chen (2020) tomonidan o'tkazilgan eksperimental tadqiqot bilan uyg'un, u yerda parodontal infeksiya ta'sirida pulpa vaskulyarizatsiyasi va fibroblastlar metabolik faolligi oshishi ko'rsatilgan.

Xulosalar. Bir necha mualliflar ma'lumotlari asosida aniqlanadiki, surunkali parodontit fonida pulpa to'qimalaridagi o'zgarishlar faqat destruktiv emas, balki regenerativ reaksiyalar bilan ham kechadi. Bu holat fibroblastlar va odontoblastlar faolligining oshishi, yangi kapillyarlar hosil bo'lishi va faol reparativ mexanizmlarning ishga tushishini ko'rsatadi.

Adabtyotlar ro'yxati:

1. Бритова А.А. Анаэробная микрофлора кариозных полостей и её значение в развитии воспаления пульпы // Клиническая стоматология. – 2007. – № 3. – С. 27–31.
2. Вафияди М.Ю. Роль анаэробных бактерий в патогенезе воспалительных заболеваний пульпы // Современные проблемы стоматологии. – 2017. – № 6. – С. 61–66.
3. Гасанова Л.Р. Микробиологические аспекты воспалительных процессов в пульпе зуба // Российский стоматологический журнал. – 2016. – № 4. – С. 52–56.
4. Нестеров П.В. Современные направления развития стоматологической науки и практики // Стоматология. – 2018. – Т. 97, № 2. – С. 12–16.
5. Скрипкина Г.И. Клинико-микробиологическая характеристика воспаления пульпы зуба // Эндодонтия Today. – 2015. – № 1. – С. 15–19.
6. Хафизов Р.Г. Микробный пейзаж при острых и хронических формах пульпита // Вестник стоматологии. – 2015. – № 5. – С. 43–47.
7. Чернышёва Т.В. Особенности микрофлоры при хронических формах пульпита // Стоматологическая наука и практика. – 2015. – № 2. – С. 33–38.
8. Kholboeva, N. A., & Khaydarova, D. M. MECHANICAL TREATMENT AND EXPANSION OF ROOT CANALS WITH CHEMICAL PREPARATIONS (ENDOLUBRICANTS). Bulletin of Science and Education, 4-1.
9. ВАЛИЕВА, С., НАБИЕВ, О., ХАЙДАРОВА, Д., & ГАППАРОВ, Ж. НАСРЕТДИНОВА, МТ ВЕСТНИК НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ. ВЕСТНИК НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ Учредители: Олимп, 76-81.
10. Munisovna, K. D. (2024). Improving the Effectiveness of Treatment of Pulp Lesions Modern Interpretation of the State of Teeth in Patients with Chronic Periodontitis. EUROPEAN JOURNAL OF MODERN MEDICINE AND PRACTICE, 4(10), 88-91.
11. ВАЛИЕВА, С., НАБИЕВ, О., ХАЙДАРОВА, Д., & ГАППАРОВ, Ж. НАСРЕТДИНОВА, МТ ВЕСТНИК НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ. ВЕСТНИК НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ Учредители: Олимп, 76-81.
12. Munisovna X. D. COMPLEX METHODS OF TREATMENT OF CHRONIC PERIODONTITIS //Conferences. – 2023. – С. 36-40.
13. Munisovna K. D. et al. GINGIVITIS IN PEOPLE: FEATURES OF DIAGNOSIS, CLINICAL MANIFESTATIONS AND TREATMENT //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2023. – Т. 20. – №. 3. – С. 58-62.

ЖУРНАЛ СТОМАТОЛОГИИ И КРАНИОФАЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF ORAL MEDICINE AND CRANIOFACIAL RESEARCH

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,

Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадqiqot город Ташкент,

улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000